

ZENO VANCEA

ISTORIA MUZICII

Breviar

I

© 2025. Casa de Editură GRAFOART
Toate drepturile rezervate pentru prezenta ediție.

Ilustrația copertei:
grafică vectorială proprietatea editurii.

În elaborarea prezentei ediții s-au folosit lucrările:
Zeno Vancea, *Enciclopedie muzicală*, vol. I-XXIII,
Editura Prietenii Cărții, [1993].

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VANCEA, ZENO

Istoria muzicii : breviar / Zeno Vancea. -
București : Grafoart, 2025-
23 vol.

ISMN 979-0-69492-562-8

**Vol. 1 : Din Antichitate până la sfârșitul
secolului al XVI-lea.** - 2025. - ISMN
979-0-69492-563-5. - ISBN 978-606-747-280-6

78

EDITURA MUZICALĂ GRAFOART
de utilitate publică prin Hotărârea Guvernului României nr. 94/2024

LIBRĂRIA MUZICALĂ GEORGE ENESCU
București, piața Sfinții Voievozi nr. 1

TEL.: 0747 236 278 (07-GRAFOART); 021 315 07 12

E-MAIL: GRAFOART1991@GMAIL.COM

COMENZI: www.LIBRARIAMUZICALA.ro

Zeno Vancea

ISTORIA MUZICII
Breviar

Volumul 1
Din Antichitate până la
sfârșitul secolului al XVI-lea

GRAFOART

The logo for GRAFOART features a stylized treble clef. The word "GRAFOART" is written in a serif font, with the treble clef symbol integrated into the letter 'O'.

Cuprins

Introducere.....	7
Muzica în epoca preistorică	10
Periodizarea istoriei muzicii	13
Muzica în antichitate	15
Muzica indiană	16
Muzica tibetană	17
Muzica chineză	17
Muzica ebraică.....	20
Muzica la greci.....	22
Muzica la romani.....	27
Cântarea gregoriană, muzica religioasă a creștinilor din Imperiul Roman de Apus	29
Muzica bizantină	30
Dezvoltarea muzicii în sec. VI-XII	34
Muzica trubadurilor și a minnesängerilor	38
Cântăreții populari	41
Dezvoltarea polifoniei	42
Ars antiqua – sec. XII-XIII.....	46
Notăția.....	48
Ars nova florentină	51
Ars nova în Franța	53

Muzica vocală în Anglia	54
John Dunstable	55
Școala franco-flamandă.....	58
Dezvoltarea școlii de la Paris.....	66
Maiștrii cântăreți (Meistersinger)	69
Dezvoltarea muzicii în Italia în secolele XV-XVI.....	70
Concluzie	75
Scurtă biografie	77

Introducere

În decursul istoriei, arta muzicală s-a transformat neîncetat, plecând de la formele cele mai simple spre forme din ce în ce mai complexe, exprimând un conținut emoțional mereu mai larg și mai bogat. Crearea limbajului muzical, a mijloacelor de expresie și dezvoltarea lor apar ca o necesitate determinată de evoluția omului, a vieții sale psihice.

Omul nu a găsit muzica de-a gata în natură, ci și-a făurit treptat un „limbaj” muzical prin care să-și poată exprima sentimentele. Natura înconjurătoare i-a furnizat doar elementele primare ale muzicii – sunetul și ritmul¹. Aceste elemente existente ca realitate obiectivă (de exemplu ploaia, foșnetul pădurii, ondulația valurilor, cântecul păsărilor, urletul fiarelor) constituiau o materie sonoră rudimentară, asupra căreia

¹ Vezi Dr. Szabolcsi Bence, „Istoria melodiei”, cap. I.

considerată ca o sinteză a unor elemente expresive cum sunt melodia, armonia, polifonia, diferite timbre instrumentale, organizate în cadrul unitar a ceea ce se cheamă formă muzicală. Este de remarcat că, dintre toate aceste elemente, melodia este cea mai veche și cea mai importantă formă de manifestare având o forță expresivă de sine stătătoare.

Muzica în epoca preistorică

Așadar, în îndelungatul proces de evoluție al exprimării prin sunete s-a ajuns, de la faza premuzicală, la prima treaptă propriu-zisă a muzicii prin crearea melodiei. Cel dintâi instrument muzical, purtător de melodie, pe care însăși natura l-a pus la dispoziția omului, a fost vocea acestuia. La început melodia cuprindea două, cel mult trei sunete. Apoi, odată cu dezvoltarea formelor de viață, melodia s-a desfășurat mai amplu. La această dezvoltare au contribuit diferitele

Periodizarea istoriei muzicii

Procesul de îmbogățire a mijloacelor de exprimare muzicală, determinat de lărgirea conținutului emoțional, s-a desfășurat mai întâi pe planul melodiei, care s-a dezvoltat de la cântarea-recitare pe un singur ton până la folosirea curentă a până la șapte sunete de diferite înălțimi. De la un moment dat, pe continentul european, muzica evoluează așa cum am mai arătat, pe două planuri: orizontal-melodic și vertical-armonic.

Spre deosebire de popoarele de pe alte continente, hindușii, arabo-persanii etc., care în muzica lor folosesc intervale foarte mici (sferturi și treimi de ton), în muzica europeană distanța cea mai mică între două sunete este cea de semiton. Organizarea sunetelor de bază de tonuri întregi și semitonuri, din care sunt alcătuite vechile game modale și gamele moderne major-minor, constituie principiul sistemului muzical numit *diatonic*.

Sub acest aspect istoria muzicii poate fi împărțită în trei mari perioade

Muzica la greci

Ca în aproape toate domeniile științei, culturii și artei, vechii greci – la rândul lor moștenitori ai civilizației și culturii altor popoare din antichitate – au creat o temelie solidă și în domeniul muzicii, temelie pe care s-a dezvoltat întreaga cultură a continentului nostru.

Grecii sunt primul popor despre a cărui muzică suntem destul de bine informați, atât prin tratate de știință muzicală rămase din această epocă, cât și prin cele nouă fragmente muzicale autentice și anume: un fragment de cor din tragedia „Oreste” a lui Euripide, (sec. V î.Hr.), începutul unei ode a lui Pindar (sec. VI î.Hr.), două imnuri către Apollo (din sec. II î.Hr.), epitaful lui Seikilos de pe o stelă funerară, un imn către muze (sec. I d.Hr.), două imnuri ale lui Mesomedes (către Helios, respectiv Nemesis) și un papyrus din secolul al III-lea d. Hr., aflat în orașul Oxyrhinchos prin care se face legătura între epoca elină și cea bizantină ale muzicii grecești.

Ars nova florentină

În *Ars antiqua* din Franța, compozitorii se inspiră încă din structura melodiei gregoriene. Un veac mai târziu, în Italia, în epoca așa numitei *Ars nova*, austeritatea acestui stil dispare sub influența muzicii populare.

În timpul acesta apare pentru prima dată denumirea de *madrigal* ce definește lucrările vocale polifone cu text laic. Forma acestor piese era următoarea: muzica primei strofe a unei poezii se repeta pe celelalte strofe, între ele intercalându-se un riturnel instrumental. Ulterior, forma va evolua.

Marii poeți ai Renașterii, Petrarca și Dante, se bucură de o bogată tălmăcire muzicală a versurilor lor, prin madrigalele unor compozitori din secolul XIV ca *Francesco Landino* (1335-1397) și *Giovanni da Cascia*. Versurile altor poeți ca Lapo Gianni, Guido Cavalcanti, Gino da Pistoia, predecesori ai Renașterii, sunt

Concluzie

Muzica, în diversitatea ei stilistică și expresivă, este martora tuturor marilor transformări sociale, spirituale și culturale ale omenirii. Parcurgerea etapelor de evoluție istorică a creației muzicale oferă cititorului repere clare, atât în ceea ce privește dezvoltarea limbajului muzical, cât și în conturarea valorilor care definesc fiecare epocă. Prin raportarea la modele de excelență din trecut, tânărul interpret sau compozitor înțelege mai bine poziția sa în continuitatea tradiției. În același timp, această cunoaștere oferă o perspectivă critică asupra prezentului și un sprijin în discernerea valorii autentice. Muzica nu este un fenomen izolat, ci se leagă organic de filosofie, literatură, religie, arhitectură și știință, ceea ce face ca istoria muzicii să fie o veritabilă școală a interdisciplinarității.

Istoria muzicii contribuie, așadar, și la formarea unei gândiri culturale

Scurtă biografie

Zeno Vancea (8 octombrie 1900, Bocșa-Vasiovei – 15 ianuarie 1990, București) a fost una dintre personalitățile dominante ale culturii muzicale românești din secolul XX. Originar dintr-o regiune cu o intensă tradiție corală, a urmat studii muzicale solide la Lugoj, Cluj și Viena, unde s-a format sub îndrumarea unor maeștri precum Ion Vidu, Augustin Bena și Ernst Kanitz. În paralel cu formarea de compozitor, Vancea s-a afirmat ca pianist acompaniator, dirijor de cor și profesor, dar mai ales ca muzicolog și creator de sinteză, cu o remarcabilă cultură generală și un simț acut al echilibrului stilistic.

În cariera didactică a predat contrapunct, istoria muzicii și estetică muzicală la Târgu Mureș, Timișoara și, timp de peste două decenii, la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București. Ca muzicolog, a adus

opoziție, ci într-un dialog fertil, filtrat prin luciditatea unui spirit european format la Viena și înrădăcinat în Banatul natal.

